

КИЇСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Інститут філології

Кафедра історії української літератури і шевченкознавства

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Директор Інституту філології _____ проф. Семенюк Г.Ф.

ПРОГРАМА

для аспірантів

**ІНДИВІДУАЦІЯ ХУДОЖНЬОГО МИСЛЕННЯ УКРАЇНИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ
XIX СТОЛІТТЯ**

(спеціальність 10.01.01 – українська література)

Затверджено
на засіданні кафедри
історії української літератури
та шевченкознавства
протокол № 8
від «31» січня» 2013р.

Затверджено
Вченою Радою Інституту філології
протокол № 8
«26» 03» 2013р.

СПЕЦКУРС «ІНДИВІДУАЦІЯ ХУДОЖНЬОГО МИСЛЕННЯ УКРАЇНИ

ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ СТОЛІТТЯ»

Розвиткові процеси у кожному з національних мистецьких організацій мають чимало спільного. Зобумовлено це безліччю причин, серед яких шановані розмаїтими школами позитивізму причини соціально-економічного кшталту належать до самоочевидних. Хоч далеко не вирішальних, про що, зрештою, знав і що визнавав марксизм, дух якого витає над українською історико-літературною думкою по сей день. Адже ми й дотепер молимося на народ, серед чийх першожиттєвих інтересів що за Шевченка, що сьогодні потреби в добротній інтелектуальній прозі, експериментальній музиці чи модерному бодай живописі не спостерігалися і не спостерігаються. Звідси й живучість старожитніх думок про те, що мистецтво усе таки належить народові, а головне – що воно й далі закликає, таврує, вчить. Кого й чому? Мистецтво передовсім **т в о р и т ь** себе і свій світ, у якому «позитивні» й «негативні» герої, полотна прибічників примітиву і картини абстракціоністські, «легка» й симфонічна музика, скульптури Кавалерідзе і Фуженка діалогізують із часом не мовою села чи міста, а мовою специфічно художньою. Саме тому вважати, приміром, однією з джерельних баз новітньої української літератури фольклор так само некоректно, як некоректним є стильову палітру пошевченківської поезії, прози, драматургії вивіряти близькістю до живонародного лексикону, синтаксису, тропіки тощо. Рух цієї поезії та прози, а з тим і процеси модернізації суміжних з літературою мистецтв, йшов від художнього світогляду однієї мистецької доби (наразі класицизму, бароко, сентименталізму, романтизму) до світогляду передмодерного і модерного, де т.зв. «реалізм» з його тяжінням до життєподібності означав не що інше, як кардинальну (це, щоправда, стосується передовсім України) зміну сенсу і вмісту письменницької праці. У ній з'являється не позичена у народу, а вистраждана (Шевченко) чи нав'яна загальносоціальними і загальнокультурними процесами *особистісна* (А.Свидницький, І.Нечуй-Левицький, І.Франко) шкала духовних, моральних і естетичних цінностей, котра вимагала творення *індивідуального художнього світу*. А це означало й народження феномену *я-стилю, я-форми, я-змісту, я-практичної філософії, я-практичної естетики* тощо. Першим на це в Україні вказав і

аналітично осмислив І.Франко. Зокрема – в статтях про доробок Т.Г.Шевченка, де неодноразово вказувалося на принциповий відрив великого нашого поета від умонастроїв і версифікаційних та духовних сталостей його предтеч. Більше того – Франко оголосив не просто нормою, а величезним проривним досягненням з'яву цілком самобутніх мистецьких постатей, серед яких яскраво увиразнилися В.Стефаник, М.Яцків, О.Кобилянська, а на Великій Україні – геніальна Леся Українка. Слід мати постійно на оці й те, що сам Франко-поет, Франко-прозаїк і Франко-драматург не продовжував торувати «назnamenовані Шевченком» (С.Єфремов) літературні стежки, а послідовно і твердо ступив на дорогу духовно-мистецького (нааявного, до речі, і в «Кобзареві») європейства. Ліричний герой його збірки «Зів'яле листя» – це не лише продукт соціальних негараздів певного часу, а могутньо з точки зору поетичної техніки прописана постать індивідуала, що проживає трагічну свою долю психологічним ресурсом тої «внутрішньої людини», до пізнання якої література стреміла ще з часів античності. Але заговорила про неї на повний голос саме в добу модерну; прихід і воцаріння останньої в Україні дещо (з точки зору загальноєвропейського «художнього часу») припізнився, але набув митецької доконаності саме наприкінці ХІХ ст. Тоді ж на авансцену українського мистецького життя виходять такі неординарні величини, як М.Лисенко, С. Людкевич, К.Стеценко, М.Леонтович, художники К.Устиянович, С.Васильківський, І.Їжакевич, І.Труш, О.Кульчицький, О.Мурашко. Закономірним наслідком цього процесу стало поступове й невідпорне виборсування художнього мислення українських митців з «плеканого» перманентною бездержавністю народовства, якому ще, правда, судилося бути реанімованим в добу більшовизму. Однак мистецькі «мови» України кінця ХІХ-ХХ ст. уже ніколи не вдовольнялися тими приписами анемічного етнографізму, самодіяльних форм та методів творчості, на які молились і моляться найперше ті, хто в безликі псевдонародного «ми» волів і воліє заховатися від духовно-мистецьких (а відтак і загальноцивілізаційних) викликів сучасності.

Мета занять

Прищепити студентам чітке розуміння сенсу загальнохудожнього поступу, в якому саме у ХІХ ст. замість загальнообов'язкових класистичних поетик, естетичних постулатів, модних критичних теорій з'являється феномен автора. Не Рудого Панька, не кобзаря (це, зрештою, довів літературним своїм доробком і Шевченко), а художньо й духовно самодостатньої особи, чия неповторність забезпечує як всезагальний розвиток мистецьких форм самовираження, так і духовну самобутність твореної за участю мистецтва нації.

Тематичний план лекцій

1. Індивідуальність як продукт історичного поступу.
2. Індивідуальність і ego; спільне й одмінне.
3. Авторство й індивідуальність. Шляхи й етапи взаємоперехрещень.
4. Головніші з мистецьких епох (античність, середньовіччя, класицизм, романтизм, реалізм, модернізм) як рубіжні мітки руху у бік феномену авторського художнього світу.
5. Стил ь і автор.
6. Українська література ХУ-ХУІІІ ст.; у пошуках автора.
7. Українська література ХІХ ст.; з'ява індивідуальних художніх світів.
8. Українська література ХХ ст.; особистісний карб художньої індивідуації...

Список літератури:

1. Хорхе Луис Борхес. Оправдание вечности. – М., Ди-Дик, 1994.
2. Йоган Гейзінга. НОМО LUDENS. – К., «Основи», 1994
3. Кліфорд Гірц. Інтерпретація культур. – Дух і Літера. – К., 2001.
4. Володимир Державин. Література і літературознавство.– Івано-Франківськ. 2005.
5. Марія Зубрицька. НОМО LEGENS: читання як соціокультурний феномен. – Львів: Літопис, 2004.
6. Михайло Кудрявцев. Драма ідей в новітній українській літературі (ХХ ст.). – Кам'янець-Подільський. Вид. Oium. 1997.

7. 7.А.Ф.Лосев. Философия. Мифология. Культура. – М., Издательство политической литературы. 1991.
8. Дмитро Наливайко. Теорія літератури й компаративістика. – Видавничий дім «Києво-Могилянська академія». 2006.
9. Девід Перкінс. Чи можлива історія літератури. – Видавничий дім «Києво-Могилянська академія». 2005.
10. Ярослав Поліщук. Література як геокультурний проект. – К., «Академвидав», 2008.
12. Анатолій Свідзинський. Самоорганізація і культура. – К., Вид-во імені Олени Теліги. 1999.
13. Цветан Тодоров. Поняття літератури та інші есе. – Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2006.
14. Мішель Фуко. Археологія знання. – К., «Основи», 2003.
15. П'єр Тейяр де Шарден. Феномен человека. – М., «Наука», 1987.
16. Освальд Шпенглер. Закат Европы. Образ и действительность. – Минск. «Попурри». 1998.

Програму склав доктор філологічних наук, професор Штонь Г.М.